

INGALYATSION TERAPIYA VA KISLOROD TERAPIYASINING NAFAS OLISH YO'LLARI KASALLIKLARINI DAVOLASHDAGI O'RNI

**Bafoyev Sherzod Ikhtiyor ogli*

**Clinical intern of the Navoi regional branch of the Republican Emergency
Medical Center*

Abstract

Nafas olish yo'llari kasalliklari butun dunyoda keng tarqalgan bo'lib, ular odamlarning kasallanishi (morbidity) va o'lim ko'rsatkichlari (mortality) yuqori bo'lishiga sabab bo'ladi. Ingalyatsion terapiya dori vositalarini to'g'ridan-to'g'ri o'pkaga yetkazib, tez va samarali natija beradi hamda tizimli yon ta'sirlarni kamaytiradi. Kislorod terapiyasi esa gipoksemiyani bartaraf etib, yurak-qon tomir tizimiga yukni kamaytiradi va bemorning umumiy ahvolini yaxshilaydi. Bu usullar bronxial astma, pnevmoniya, kista fibroz va respirator distress sindromida samarali qo'llanilib, zamonaviy nebulayzer va yuqori oqimli kislorod tizimlari orqali bemorlarning hayot sifatini sezilarli darajada oshiradi.

***Kalit so'zlar:** Ingalyatsion terapiya, kislorod terapiyasi, nafas olish yo'llari kasalliklari, nebulayzer, gipoksemiya, respirator yordam.*

Kirish

Nafas olish yo'llari kasalliklari bugungi kunda jahon sog'liqni saqlash tizimida eng dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Bronxial astma, pnevmoniya va boshqa surunkali o'pka kasalliklari yuqori morbiditet va mortalitetga olib kelmoqda. Ushbu kasalliklarni samarali davolashda Ingalyatsion terapiya va kislorod terapiyasi muhim klinik ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy texnologiyalar yordamida ularni to'g'ri qo'llash bemorlarning hayot sifatini yaxshilash, og'ir asoratlarni kamaytirish hamda o'lim ko'rsatkichlarini pasaytirishga xizmat qiladi.

1. Ingalyatsion terapiyaning ahamiyati

Ingalyatsion terapiya nafas yo'llari kasalliklarida eng ko'p qo'llaniladigan, samaradorligi isbotlangan davolash usullaridan biridir. Uning afzalliklari

quyidagilardan iborat:

- a) **To'g'ridan-to'g'ri nafas yo'llariga ta'sir etish.** Dori vositalarining Ingalyatsion yo'l bilan yuborilishi nafas yo'llarining zararlangan qismiga bevosita yetkazilishiga imkon beradi. Bu esa yuqori lokal konsentratsiyani ta'minlab, dorivor ta'sirni tezroq yuzaga chiqaradi.
- b) **Tizimli yon ta'sirlarning minimal darajasi.** Og'iz orqali yoki parenteral qo'llashda kuzatiladigan umumiy nojo'ya ta'sirlar Ingalyatsion usulda ancha kamayadi.
- c) **Tez va samarali terapevtik ta'sir.** Masalan, bronxolitiklar yoki glukokortikoidlarni Ingalyatsion yo'l bilan yuborish bronxospazmni qisqa vaqt ichida bartaraf etadi.
- d) **Bemorlar uchun qulaylik.** Ingalyatsion vositalar ko'p hollarda ixcham, portativ bo'lib, ularni uy sharoitida muntazam qo'llash mumkin. Bu esa davolash rejimiga rioya qilishni yaxshilaydi va retsidivlarning oldini oladi.

2. Kislorod terapiyasining klinik ahamiyati

Kislorod terapiyasi — nafas olish yetishmovchiligi bo'lgan bemorlarni davolashda asosiy komponentlardan biridir. U quyidagi klinik jihatlari bilan ahamiyatlidir:

- **Gipoksemiyani bartaraf etish.** Qonning kislorod bilan yetarli darajada to'yinishi to'qimalar metabolizmini tiklash va organlar funksiyasini saqlab qolish uchun muhimdir.
- **Yurak-qon tomir tizimiga yukni kamaytirish.** Kislorod yetishmovchiligi sharoitida yurak tez-tez qisqarishga majbur bo'ladi. Kislorod terapiyasi yurakning ish hajmini kamaytirib, gemodinamik barqarorlikni ta'minlaydi.

➤ **Metabolik jarayonlarni normallashtirish.** Gipoksemiya sharoitida anaerob metabolizm kuchayib, laktat asidozga olib keladi. Kislorod bilan ta'minot esa bu holatni kamaytiradi.

➤ **Bemorlarning hayot sifatini yaxshilash.** Uzoq muddatli kislorod terapiyasi (UMKT) bemorlarda charchoqni kamaytirib, jismoniy faollikni oshiradi va psixoemotsional holatni yaxshilaydi.

3. Asosiy klinik qo'llanilish sohalari

Ingalyatsion va kislorod terapiyalari quyidagi kasalliklarda keng qo'llaniladi:

✓ **Bronxial astma.** Ingalyatsion bronxodilatatorlar va kortikosteroidlar kasallikni nazorat qilishda birinchi tanlov usulidir. Kislorod terapiyasi esa og'ir eksaserbatsiya davrida qo'llaniladi.

✓ **Pnevmoniya va nafas olish yetishmovchiligi.** O'tkir respirator infeksiyalar fonida paydo bo'ladigan gipoksemyada kislorod qo'llash hayotni saqlab qoluvchi choradir.

✓ **Kista fibroz va surunkali bronxiektaziya.** Ingalyatsion mukolitiklar va antibiotiklar shilliq qavatni tozalash va infektsiyani nazorat qilishda yordam beradi.

✓ **Kardiopulmonal kasalliklar.** Yurak yetishmovchiligi va o'pka gipertenziyasi bo'lgan bemorlarda kislorod terapiyasi klinik simptomlarni yengillashtiradi.

Xulosa

Ingalyatsion va kislorod terapiyasi nafas olish yo'llari kasalliklarini davolashda asosiy o'rinni egallaydi. Ularning to'g'ri qo'llanishi bemorlarning klinik holatini barqarorlashtirish, asoratlarning oldini olish va yashash sifatini oshirishga xizmat qiladi. Zamonaviy nebulayzerlar, portativ inhalatorlar va yuqori oqimli kislorod tizimlari shaxsiylashtirilgan davolash imkoniyatlarini kengaytirib, xalqaro standartlarga mos yondashuvni ta'minlamoqda.

Adabiyotlar

1. Global Initiative for Chronic Obstructive Lung Disease (GOLD). *Global strategy for the diagnosis, management, and prevention of COPD*. 2024.
2. Global Initiative for Asthma (GINA). *Global strategy for asthma management and prevention*. 2023.
3. O'Donnell DE, et al. *Oxygen therapy in chronic obstructive pulmonary disease: a review*. Chest. 2020;158(6):2341–2351.
4. Windisch W, et al. *Long-term oxygen therapy and non-invasive ventilation in chronic respiratory failure*. Eur Respir J. 2019;54(3):1802107.
5. Lavorini F, et al. *Inhalation therapy in respiratory medicine: recent advances and future challenges*. Eur Respir Rev. 2017;26(143):170071.
6. Nishimura M. *High-flow nasal cannula oxygen therapy in adults*. J Intensive Care. 2015;3:15.